

Çocuklukta Ebeveynleşme ve Kardeş İlişkileri Üzerine Bir Derleme

A Literature Review on Childhood Parentification and Sibling Relationships

ÖZET

Kardeş ilişkileri her ne kadar diğer ilişki türleriyle kıyaslandığında daha geri planda kalıyor olsa da bireylerin hayatlarını en çok etkileyen ilişkilerden biri olmaktadır. Kardeş ilişkileri kişiden kişiye farklılık gösterse bile kardeşler arasındaki bağ yadsınmaz. Kardeşlik dinamikleri birçok değişkenden etkilenmekle birlikte en büyük etkiyi ailenin, bu bağlamda da ebeveynin oluşturduğunu söylemek yanlış olmaz. Sağlıklı ailelerde aile fertlerinin sorumlulukları bulunmamaktadır. Bu sorumlulukların yerine getirilemediği durumlarda örneğin yetişkin görevlerinin çocuğa yüklendiği ebeveynleşme durumunda denge bozularak aile içi ilişkilerin değişmesine sebep olmaktadır. Ebeveynin sorumluluklarını üstlenen çocuk, aile sisteminde farklı bir konuma gelmekte ve bunun etkileri tüm aile için yıkıcı olabilmektedir. Ebeveyn ve çocuk arasındaki ilişkinin gidişatı kardeşler arasındaki ilişkiyi de değiştirmektedir. Bu derleme çalışmasının amacı, ebeveynleşme kavramını kardeş ilişkileri bağlamında incelemek ve literatürdeki farklı bulguları tartışmaktır. Ebeveynleşmenin etkileri, daha yıkıcı olduğu bağlamlar ve ebeveynleşmenin olumsuz doğurgularına karşı koruyucu olabilecek faktörler ilgili literatür eşliğinde tartışılmıştır. Türkiye’de yapılan ebeveynleşme çalışmalarına değinilmiş ve konuyla ilgili gelecekte yapılacak çalışmalar için önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Çocuklukta Ebeveynleşme, Kardeş İlişkileri, Rol Değişimi, Aile Dinamikleri, Aile Sistemleri Teorisi.

ABSTRACT

Although sibling relationships often remain in the background compared to other types of relationships, they constitute one of the most influential bonds in individuals’ lives. While the quality of sibling relationships may vary from person to person, the connection between siblings is undeniable. Sibling dynamics are shaped by multiple variables; however, it would not be inaccurate to state that the family, particularly the parents, exerts the most significant influence. In healthy families, each member carries certain responsibilities. When these responsibilities are not fulfilled, such as in cases of parentification where adult roles are imposed upon the child, the balance of the family system is disrupted, leading to alterations in intrafamilial relationships. A child who assumes parental responsibilities takes on a different position within the family system, and the consequences of this shift can be detrimental to the entire family. Moreover, the course of the parent–child relationship directly impacts the relationship between siblings. The aim of this review is to examine the concept of parentification within the context of sibling relationships and to discuss diverse findings in the existing body of literature. The effects of parentification, the context in which it becomes more destructive, and the protective factors that may mitigate its adverse consequences are discussed with reference to relevant studies. Research on parentification conducted in Türkiye is also addressed, and recommendations for future studies on the subject are presented.

Keywords: Childhood Parentification, Sibling Relationships, Role Reversal, Family Dynamics, Family Systems Theory.

GİRİŞ

Yakın ilişkiler denildiğinde akla ilk gelen genellikle ebeveyn–çocuk ilişkisi olsa da bu ilişki ağı eş/partner, arkadaş ve kardeş ilişkilerini de içermektedir. Yakın ilişkiler içerisinde yer almakla birlikte kardeş ilişkileri görece daha az çalışılmıştır. Çoğunlukla kan bağıının olduğu, aynı aile ortamında büyüyen kardeşlerin bireyler üzerinde en az ebeveyn ve romantik partner kadar etkisi olmaktadır. Kimi zaman kardeş ilişkileri diğer yakın ilişkilerin önüne geçebilmektedir. Özellikle kardeşlerin yaşlarının üzerinde sorumluluk almak zorunda oldukları durumlarda kardeş ilişkileri çok daha önemli hale gelmektedir. Genel kanı ebeveynin çocuklarına karşı bakım veren konumda olması gerektiği olsa da kimi durumlarda ebeveyn kendi vazifelerini yerine getirmekte zorlanmakta veya bu görevleri üstlenmek istememektedir. Ebeveynleşme genellikle problemlili, ebeveynlik becerileri iyi olmayan, çocukların ihtiyaçlarını karşılayamayan ebeveynin olduğu ailelerde daha çok görülmektedir (Burnett ve ark., 2006; Byng-Hall, 2008; Lutman, 2019). Boşanmalar sonucunda tek ebeveynli ailelerin çoğalmasına bağlı olarak ebeveynin ekonomik

Tuğçe Yavaş¹

How to Cite This Article

Yavaş, T. (2026). Çocuklukta Ebeveynleşme ve Kardeş İlişkileri Üzerine Bir Derleme. *International Social Sciences Studies Journal*, (e-ISSN:2587-1587) 12(4), 524-536. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.19816415>

Arrival: 29 September 2025

Published: 28 April 2026

Social Sciences Studies Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

* Bu makale, yazarın Dokuz Eylül Üniversitesi Psikoloji Doktora Programı kapsamında hazırladığı doktora tez çalışmasından üretilmiştir.

¹ Arş. Gör., İzmir Bakırçay Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Psikoloji Bölümü, İzmir, Türkiye. ORCID: 0000-0002-7636-5714

ve ev içi sorumluluklarının artması, yaşam süresinin uzamasından kaynaklı bakıma ihtiyaç duyan ileri yaş bireylerin varlığıyla birlikte değerlendirildiğinde, sorumlulukların tek ebeveynen çocuğa aktarılmasına zemin hazırlamaktadır (East, 2010; Jurkovic ve ark., 2001). Derinlemesine incelendiğinde, ebeveyn sadece çocuklarına karşı olan görevleri değil, yetişkinlik görevlerini üstlenmekte de problem yaşamakta ve bu görevleri çocuklarının üstüne yüklemektedir. Bu koşullarda aile içindeki sistemin dengesinin bozulduğu ebeveynleşme durumu görülmektedir.

Ebeveynleşme kavramı kısaca çocuğun annesine/babasına ait sorumlulukları üstlenmesi şeklinde tanımlanabilir. Ebeveynleşme aile içindeki görev dağılımını değiştirdiğinden, çoğunlukla aile ilişkileri üzerindeki etkisi de büyük olmaktadır. Ebeveynleşme olgusu yalnızca ebeveyn-çocuk ilişkisini değil kardeş ilişkilerini de büyük oranda etkilemektedir. Bu derleme çalışmasında ebeveynleşmenin tanımları, ebeveynleşme türleri, ebeveynleşmenin kişiyi nasıl etkilediği, alandaki çalışmalara dair farklı bulgular ve ebeveynleşmenin kardeş ilişkilerine etkisi üzerinde durulacaktır. Ayrıca aile sistemleri teorisine değinilecek ve gelecek çalışmalar için öneriler sunulacaktır.

EBEVEYNLEŞME TANIMI

Ebeveynleşme, çocuğun kendi gereksinimlerini geri plana atarak araçsal veya duygusal boyutta ebeveyn ihtiyaçlarını ve sorumluluklarını karşılamak durumunda kaldığı rol değişimi olarak adlandırılabilir (Chase, 1999). Başka bir tanımla ebeveynleşme, çocuğun ebeveyn konumuna getirildiği bozulmuş bir ilişki olarak tanımlanabilir (Boszormenyi-Nagy ve Spark, 1973). Ebeveyn-çocuk arasındaki karşılıklılikten kaynaklı çocuğun ebeveynin ihtiyaçlarına karşı duyarlı olması beklendik bir durum olmakla beraber ebeveynin sorumluluklarını yerine getirmediği veya getiremediği durumlarda çocuktaki ebeveynleşme zarar verici olmaktadır. Ebeveynin sorumluluklarını üstlenen çocuk, kendi ihtiyaçlarının önemsiz olduğu düşüncesiyle ya da üstlenmiş olduğu sorumlulukları önceleyerek kendi ihtiyaçlarını geri plana atmak zorunda kalmaktadır (Castro ve ark., 2004, Minuchin, 1974). Bu durumda, yaşının üzerinde sorumluluklar yüklenen çocuğun arkadaş ilişkileri, ilerleyen yıllarda kişilerarası ilişkileri ve kariyer planlaması gibi alanlar olumsuz etkilenebilmektedir (Chase, 1999; Peris ve ark., 2008).

Ebeveynleşme sürecinde çocuk aile üyelerine bakım veren bir konuma getirilse de çoğu zaman bu bakım verme davranışları takdir edilmemekte ya da çocuğun katkıları görünmez kılınmaktadır (Boszormenyi-Nagy ve Spark, 1973; Jurkovic 1997). Çocuklara gelişimsel dönemlerine uygun sorumluluklar verilmesi, sağlıklı gelişimi destekleyerek çocuğun kendini yeterli ve faydalı hissetmesine katkı sağlamaktadır. Ancak çocuğun onaylanmadığı, ebeveynen karşılık alamadığı veya gelişim düzeyini aşan sorumluluklarla karşı karşıya kaldığı durumlarda ise çeşitli sorunlar ortaya çıkabilmektedir. Çocuğun ebeveyn gibi davranmak ve ebeveynin üstlenmesi gereken görevleri üstlenmek zorunda kalması söz konusudur (Boszormenyi-Nagy ve Spark, 1973). Çocuk bunu kimi zaman ev işlerini üstlenerek, aileye parasal konularda destek olarak kimi zaman da duygusal olarak yapmaktadır. Küçük kardeşine bakmakla yükümlü olan ebeveynleşmiş çocuk, ev işlerini yapmakta, bununla birlikte ebeveynine tavsiye vererek veya onu rahatlatarak duygusal anlamda da destek olmaktadır (Byng-Hall, 2008). Ebeveynleşme, kime yönelik gerçekleştiğine göre farklılaşabilmektedir. Ebeveynin ihtiyaçlarının ve sorumluluklarının çocuk tarafından karşılanması söz konusu olduğunda ebeveyn odaklı ebeveynleşme, kardeşin veya kardeşlerin ihtiyaçlarının karşılanmasında ise kardeş odaklı ebeveynleşme olmaktadır. Ebeveynleşmenin çocuklara yüklenen sorumlulukların içeriğine göre bakıldığında da araçsal ve duygusal olmak üzere iki farklı türü bulunmaktadır (Jurkovic ve ark., 1991).

Araçsal Ebeveynleşme

Araçsal ebeveynleşmede çocuğun yemek yapma, alışveriş yapma ya da hasta aile üyesine bakma gibi fiziksel işleri üstlenmesi söz konusudur (Lutman, 2019). Özellikle kalabalık ailelerde çocuğun bu tarz işleri üstlenmesi, aileye fiziksel olarak katkıda bulunması olağan karşılanabilmektedir ve tek ebeveynli veya hem annenin hem babanın çalışma yaşamına dahil olduğu birçok ailede bu tarz ebeveynleşme görülmektedir (Jurkovic ve ark., 2001; Minuchin, 1974). Araçsal ebeveynleşme çocuğun aile içinde sorumluluk alması, başardığı görevlerden dolayı kendini yeterli hissetmesi açısından olumlu sonuçlar doğurabilmektedir. Çocuğa verilen görevler yaşına uygun olduğunda, çocuğun yerine getirdiği sorumluluklar takdir edildiğinde ve ebeveyn çocuğa destek olduğunda ebeveynleşmenin olumsuz etkileri azalmaktadır (Chase, 1999; Tomeny ve ark., 2016). Yine de çocuğun gelişimsel dönemiyle uygun olmayacak şekilde sorumluluk almak zorunda kalması, yaşının üstünde görevlerin verilmesi veya aile içinde görev dağılımının adaletsiz bir şekilde gerçekleşiyor olması olumsuz sonuçlara sebep olabilmektedir (Black ve Sleight, 2013). Buradaki en önemli noktalardan biri çocuğun üstlendiği görevler için takdir ediliyor olması ve bu görevlerin çocuğun gelişimine engel teşkil etmeyecek şekilde verilmiş olmasıdır. Ayrıca ebeveynen destek görmek, ebeveyne kendini açabilmek yalnızca çocukluk döneminde değil yetişkinlik döneminde de

ebeveynleşme örüntüleri olan kişiler için koruyucu faktör olabilmekte, ebeveynleşmenin olumsuz etkilerini hafifletebilmektedir (Murrin ve ark., 2021; Yola Çetin ve ark. 2023).

Duygusal Ebeveynleşme

Duygusal ebeveynleşmede çocuk ebeveynin veya diğer aile üyelerinin duygusal ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmakta ve arabulucu olarak sorumluluk üstlenmektedir (Byng-Hall, 2008; Lutman, 2019). Bu durumda çocuk anne babanın ilişkisinde arabuluculuk yapabilir, kimi zaman eş yerine geçebilir. Duygusal ebeveynleşmenin, araçsal ebeveynleşmeye kıyasla daha olumsuz etkileri olabilmektedir (Chen ve Panebianco, 2020). Duygusal ebeveynleşme bağlamında çocuk, gelişim sürecine uygun olmayacak şekilde kendi ihtiyaçlarını görmezden gelerek, ebeveynin ve bazı durumlarda kardeşlerin ihtiyaçlarını öncelik haline getirmektedir (Byng-Hall, 2008; Castro ve ark., 2004; Early ve Cushway, 2002; Hooper, 2007; Jelastopulu ve Tzoumerka, 2013). Ebeveynleşen çocuk, ebeveyni veya kardeşi için duygusal/psikolojik eksikliği doldurmaya çalışmaktadır. Genellikle duygusal ebeveynleşmede çocuğun kendi gelişiminin üstünde bir destek vermesi, ebeveyninden gelen o duygusal yükü kaldırması beklenmektedir. Bu durum duygusal ebeveynleşme sürecini yaşayan çocuğun psikolojik gelişimi için olumsuz sonuçlar doğurmaktadır (Cho ve Lee, 2019; Jelastopulu ve Tzoumerka, 2013).

Ebeveynleşme aynı zamanda işlevselliği bakımından değerlendirildiğinde 4 farklı ebeveynleşme türü ortaya çıkmaktadır. Jurkovic'e göre (1997) yıkıcı ebeveynleşme, işlevsel ebeveynleşme, sağlıklı ebeveynleşmeme ve çocuk muamelesi yapma olmak üzere 4 tane ebeveynleşme türü bulunmaktadır. Yıkıcı ebeveynleşmede, çocuğa gelişiminin üstünde görevler verildiğinden, çocuğun bu görevleri yerine getirmesi onu zorlamakta ve bu durum çocukta yetersizlik hissine sebep olmaktadır. İşlevsel ebeveynleşme durumunda ise çocuğa gelişiminin üstünde görevler verilse de ebeveyninden destek gördüğü ve yaptıkları takdir edildiği için bu ebeveynleşme türünün olumsuz bir etkisi olmamaktadır (Chase, 1999). Sağlıklı ebeveynleşmeme durumunda çocuğa yaşına uygun görev ve sorumluluklar verilmektedir. Ebeveyn de kendi sorumluluklarını yerine getirmektedir. Çocuk muamelesi yapmada, çocuk üstesinden gelebilecek olsa da çocuğa sorumluluk verilmemekte ya da çok az sorumluluk verilmektedir. Özerkliğini elde edemeyen çocuk için yetişkin hayatında sağlıklı ilişkiler kurmak, sosyalleşmek, kendi başına yaşamak, başarı elde etmek gibi konularda zorluk yaşaması kaçınılmaz olmaktadır.

Ebeveynleşme davranışı sadece bakım verme, araçsal sorumluluklar yüklenme veya duygusal olarak destek veremeye sınırlı kalmamaktadır. Kimi durumlarda ne yazık ki eşin yerine geçme, sadece eşten beklenen duygusal yakınlığın karşılanması değil aynı zamanda eşin cinsel ihtiyaçlarının karşılanması yönünde roller üstlenmesi de çocuktan beklenenler arasındadır (Byng-Hall, 2008; Chase, 1999; Jurkovic, 1997). Çocuk istismarı, çocuğun fiziksel veya duygusal anlamda kötü muameleye, cinsel istismara maruz kalması ve ihmal edilmesini içermektedir (World Health Organization [WHO], 2006). Çocuk ihmali ise imkanı olmasına rağmen ebeveynin çocuğun temel ihtiyaçlarını karşılamaması, kendi üstüne düşen görevleri yerine getirmemesi olarak tanımlanabilir (Runyan ve ark., 2002). Ebeveynleşme olgusunda, çocuğun yetişkinlerin görevlerini yerine getirmesi gerektiği göz önünde bulundurulduğunda, bir bakıma çocuğun ihmali edilmesi söz konusudur (Hooper, 2007). Üzerine yetişkin sorumlulukları yüklenen çocuk ebeveyni veya ailenin diğer fertleri için kendi ihtiyaçlarını geri plana atmak zorunda kalmaktadır (Castro ve ark., 2004). Gelişimsel olarak çocuğun kapasitesinin üzerinde sorumluluklar üstlenmesi, aile üyelerine yoğun duygusal destek sağlaması, kendi ihtiyaçlarının geri plana atılması veya eş olarak ebeveynin yerine geçmesi gibi durumlar, istismar ve ihmal için risk oluşturan dinamikler arasında değerlendirilmektedir (Byng-Hall, 2008; Chase, 1999). Bu noktada, ebeveynleşme olgusunun neleri kapsadığının yanı sıra, hangi aile yapılarında daha çok gözlemlendiği de önemli bulunmaktadır.

Ebeveynleşme, bazı ailelerde daha yaygın bir şekilde görülmektedir. Özellikle ailede kronik hastalığı bulunan veya bakıma ihtiyaç duyan bir bireyin varlığı, aile içi şiddet ya da eşler arası çatışma, düşük sosyo-ekonomik düzey, ebeveyn kaybı, göç deneyimleri veya babanın iş nedeniyle uzun süreli ayrılığı gibi koşullar, çocukların gelişimsel kapasitelerinin üzerinde roller üstlenme riskini artırabilmektedir (Chase, 1999; Türker ve Çimşir, 2025; Yola Çetin ve ark. 2023). Boşanma durumlarında, değişen ekonomik koşullar, yeni yaşam düzenine uyum ve ebeveynler arasındaki çatışmalarda arabuluculuk rolü gibi etkenler nedeniyle çocuklardan daha fazla sorumluluk üstlenmeleri beklenmekte; bu da çocuğun aile içindeki görevlerinin artmasına yol açmaktadır (Jurkovic ve ark. 2001). Benzer şekilde ekonomik kriz eşler arasındaki çatışmayı artırmakta, bu sebeple de çocuklardan arabuluculuk yapması beklenmektedir. Jelastopulu ve Tzoumerka'nın (2013) çalışmasında katılımcılar, özellikle de ekonomik krizden kaynaklı aile içi çatışmalarda taraf tutmak, uzlaşma sağlamak ve diğer aile üyelerini korumak gibi roller üstlenmek durumunda kaldıklarını ifade etmişlerdir. Kimi zaman ergenlerin, ebeveyn için evlilik çatışmasına müdahale etme eğiliminde oldukları da bilinmektedir (Peris ve ark., 2008). Ekonomik sebeplerin yanı sıra, alkol ya da madde bağımlılığı bulunan ebeveynin olduğu ailelerde, aile içi belirsizliğin hakim olduğu ve ebeveynin kronik ya da ruhsal bir hastalığa sahip olduğu durumlarda, çocuklar çok fazla sorumluluk alarak ebeveyn rolünü yerine getirmek zorunda kalabilmektedirler (Burnett ve ark., 2006; Chen ve Panebianco, 2020; Van Loon ve ark., 2015). Bu

değişkenlerin yanı sıra cinsiyet, doğum sırası ve kültür gibi değişkenler de ebeveynleşme için risk faktörü olarak değerlendirilmektedir (Işık, 2025).

Ebeveynleşmenin Etkileri

Ebeveynleşme olumsuz sonuçları beraberinde getirmektedir (Earley ve Cushway, 2002; Jelastopulu ve Tzoumerka, 2013). Ebeveynleşen çocuklarda depresyon, utanç, suçluluk, intihar düşünceleri gibi durumların görülme olasılığı yüksek olmaktadır (Byng-Hall, 2008; Jurkovic, 1997). Bu belirtiler yetişkinlikte de görülebilmektedir. Çocuklukta ebeveynleşme yaşantıları olan yetişkinlerde öz-değerlendirme daha olumsuzdur ve kendi başarılarını olduğundan değersiz görme eğilimindedirler (Castro ve ark., 2004). Ailesinden takdir göremeyen, aile içinde adaletsizlik algısı yüksek olan çocuk için duygusal ebeveynleşme, yetişkinlik döneminde depresif belirtilerin görülme olasılığını yükseltmektedir (Cho ve Lee, 2019; Jelastopulu ve Tzoumerka, 2013). Ergenler ve anneleriyle yapılan bir çalışmada (Champion ve ark., 2009) duygusal olarak ebeveynine bakım veren yani ebeveynin problemleriyle alakalı duygusal yükü kaldırma, ebeveyn tavsiyelerde bulunma gibi davranışlarda bulunan ergenlerin daha çok anksiyete ve depresyon belirtileri gösterdikleri tespit edilmiştir. Bazı çalışmalarda ebeveynleşen çocuklarda ve ergenlerde sosyal ilişkiler kurmakla ilgili problem yaşandığı, davranış problemleri olduğu bulunmuştur (Peris ve ark., 2008). Ayrıca ebeveynleşme geçmişi olan yetişkinlerin, diğerlerine kıyasla utanç duygusunu hissetmeye daha yatkın oldukları tespit edilmiştir (Wells ve Jones, 2000). Çocuklukta ebeveynleşme yaşantıları üzerine üniversite öğrencileriyle yapılan bir çalışmada (Cho ve Lee, 2019) daha uzun süreli ve daha erken yaşlarda ebeveynleşmeye maruz kalan katılımcıların depresif semptomları daha yüksek bulunmuştur. Benzer bir çalışmada (Williams ve Francis, 2010) çocuklukta yüksek düzeyde ebeveynleşme ile yetişkinlikte yüksek seviyede depresyon ve düşük seviyede mutluluk ilişkili bulunmuştur. Ancak çalışmada içsel kontrol odağı düzenleyici değişken olarak incelenmiş ve artan sorumlulukların ve yükümlülüklerin kontrol edilebilir olduğu düşüncesinin ebeveynleşmenin olumsuz etkilerine karşı koruyucu olduğu tespit edilmiştir. Çocuklukta ebeveynleşme deneyimleri ve yetişkinlikte gösterdikleri belirtiler üzerine yapılan bir çalışmada (Schier ve ark., 2015) duygusal ebeveynleşmenin depresyon için risk faktörü olduğu tespit edilmiştir. Çocuklukta ebeveynleşme deneyimlerine yönelik yetişkin kadınlarla yapılan başka bir çalışmada (Schorr ve Goldner, 2022) bireylerin çocuklukta yaşadıkları bu deneyimleri travmatik olarak tanımladıkları ve kendilerine yönelik bir tehdit olarak algıladıkları bulunmuştur. Ayrıca ebeveynleşme geçmişi olan yetişkinler, diğerlerine göz kulak olmaya çalışma, bakım verme gibi davranışları daha çok sergilemektedir (Valleau ve ark., 1995). Annedeki ruhsal bozukluk ve kişideki psikolojik semptomlar arasındaki ilişkinin incelendiği bir çalışmada (Abraham ve Stein, 2013) annesinde ruhsal bozukluk olan beliren yetişkinlerin çocuklukta daha fazla rol değişimi yaşadığı ve buna bağlı olarak yetişkinlikte daha fazla psikolojik semptomlar gösterdikleri araştırma bulguları arasındadır. Başka bir çalışmada (Black ve Sleight, 2013) hem duygusal ebeveynleşmenin hem algılanan adaletsizliğin düşük benlik saygısı ile ilişkili olduğu bulunmuş, aynı çalışmada duygusal ebeveynleşme ve algılanan adaletsizlik ile ebeveyn karşı olumsuz duygular hissetme arasında da anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Literatürdeki bulgular değerlendirildiğinde, çocuklukta ebeveynleşme deneyimlerinin yetişkinlikte psikolojik belirtiler ve ilişkisel sorunlar olarak ortaya çıkabildiği görülmektedir.

Ebeveynleşmenin olumsuz etkileri bilinmekle birlikte kimi çalışmalar olumlu etkilere de vurgu yapmaktadır (Byng-Hall, 2008; Earley ve Cushway, 2002). Aileye destek olmak çocuk için pozitif çıktılar sağlayabilmektedir (Byng-Hall, 2008). Uygun görevler üstlendiğinde çocuğun ebeveynleşmesi hem aile için hem çocuğun birey olması yolunda olumlu sonuçlar getirebilmektedir. Annedeki HIV pozitif ve ebeveynleşme ilişkisinin incelendiği bir çalışmada (Tompkins, 2007) annesi HIV pozitif olan çocuklarda ebeveynleşmenin daha fazla görüldüğü, ebeveynleşmeyle birlikte çocukların hem duygusal yakınlık hem de sorumluluk duygusunun arttığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte, ebeveyn rollerini daha çok üstlenen çocuklar, daha düşük düzeyde depresif belirtiler göstermişlerdir. Her ne kadar ebeveynleşme yaşantısı olanlarda depresyon riskinin daha fazla olduğu çalışmalar (Champion ve ark., 2009; Cho ve Lee, 2019; Jelastopulu ve Tzoumerka, 2013; Schier ve ark., 2015; Williams ve Francis, 2010) olsa da bunun tam tersini bulan araştırmalar da mevcuttur. Stein, Rotheram-Borus ve Lester'in (2007) çalışmasında, ergenlik döneminde ebeveynleşmeden dolayı olumsuz sonuçlar olsa da ilerleyen yıllarda kişilerin daha iyi baş etme becerilerine sahip olduğu tespit edilmiştir.

İçinde yaşanan toplumun bakış açısı da ebeveynleşmenin kişileri nasıl etkilediğiyle ilgili önemli bir değişkendir. Kabul görmüş ve süregelen, ebeveynliğe dair uygulamalar kültürler göre farklılıklar göstermektedir (Runyan ve ark., 2002). Eğer ebeveynleşme davranışları o kültürde kabul görüyor ve destekleniyorsa, ebeveynleşme çocuk için zararlı olmaktan çıkmaktadır (Byng-Hall, 2008; East, 2010). Hatta ebeveynleşmenin adil bulunmadığı koşullarda bile, büyüklere itaat ve saygı, birlikte hareket etme, aileye destek olma gibi değerlerin vurgulanmasından kaynaklı, olumsuz duyguların yaşanmadığı ve üstlenilen sorumlulukların yapılması gerektiği düşüncesi bulunmaktadır (Cho ve ark., 2025).

Bazı değişkenler ebeveynleşmenin olumlu veya olumsuz sonuçlanmasını etkilemektedir. Akün'ün (2017) gözden geçirme çalışmasında, ebeveynleşme davranışlarının şiddeti ve süresi, cinsiyet, yaş, ebeveynleşme türü, algılanan adalet, sosyal destek ve ebeveyn-çocuk ilişkisi memnuniyeti gibi değişkenler üzerinde durularak ebeveynleşmenin olumlu ya da olumsuz çıktılarında bahsedilmiştir. Işık'ın (2025) derleme çalışmasında ise benzer olacak şekilde verilen görevlerin uygunluğu, yaş, aile içi destek gibi faktörler kapsamında ebeveynleşmenin olumlu ve olumsuz etkilerine değinilmiştir. Köyden ve Uluç'un (2018) çalışmasında kadın ve erkek katılımcılar arasında ebeveynleşme türü ve psikolojik belirtiler ilişkisinde bazı farklılıklar tespit edilmiştir. Kadınlarda ebeveyn odaklı ebeveynleşme daha çok psikolojik sorunlarla ilişkili bulunurken, erkeklerde ise kardeş odaklı ebeveynleşmenin daha çok psikolojik sorunlarla ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Aynı çalışmada psikolojik iyilik halindeki bozulma ile ebeveynleşme arasındaki ilişki incelenmiş ve hem erkeklerde hem kadınlarda kardeş odaklı ebeveynleşme ve psikolojik iyilik halindeki bozulma arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Ancak kadınların aksine erkeklerde psikolojik iyilik halinde bozulma ile ebeveyn odaklı ebeveynleşmenin ilişkili olmadığı tespit edilmiştir. Buradaki sonucun sebebi ebeveynlerin kız çocuklarından daha fazla sorumluluk üstlenmelerini -özellikle duygusal anlamda- istemeleri olabilir. Kadın katılımcıların ebeveynleşmeden algıladıkları faydanın erkek katılımcılara kıyasla daha fazla olması da kültür etkisini gözler önüne sermektedir (Köyden ve Uluç, 2018). Türkiye'de çocuklar ve anneleriyle yapılan bir başka çalışmada (İplikçi ve Şahin-Acar, 2019) çocukların benlik kurguları ile fiziksel ve duygusal ebeveynleşmeleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma bulguları ilişkisel benlik kurguları kuvvetli olan kız çocuklarının daha fazla duygusal ebeveynleşme deneyimlediğini göstermiştir. Erkek çocukları için anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Kağıtçıbaşı ve Ataca'nın (2015) çalışmasında yıllar içinde Türkiye'de çocuklara verilen değer ve beklentilerin değişimi incelenmiştir. Bu çalışmaya göre, önceki yıllarda ekonomik sebeplerden ötürü ailelerin çoğunlukla erkek çocuk tercih ettiği görülmekle birlikte zaman içerisinde ailelerin çocuklarından ekonomik katkı beklentileri azaldığı için bu tercihin yerini kız çocuğa bıraktığı görülmüştür. Kız çocukların daha çok tercih edilmesindeki en önemli etkenlerden biri ise duygusal yakınlığın önem kazanması ve yaşlılıkta bakım verme davranışının çoğunlukla kız çocuktan beklenmesidir. Zamanla aile içinde kız ve erkek çocukların değerleri değişiklik göstermekte, aile sistemi içindeki rolleri değişmektedir. Buna rağmen Türkiye'de hala çocuk istihdamı devam etmektedir. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK, 2025) 2024 yılı İstatistiklerle Çocuk verilerine göre, 15-17 yaş grubunda olan çocuklarda işgücüne katılma oranı %24,9 olarak belirtilmiştir. Erkek çocuklarda bu oranın %35,6 iken kız çocukları için %13,7 olduğu görülmektedir. Veriden hareketle ailelerin erkek çocuktan ekonomik beklentilerin daha fazla olduğu, kız çocuk içinse ev içi işler ve duygusal destek verme vb. beklentileri olabileceği yorumu yapılabilir. Ayrıca aile içerisinde kız ve erkek çocuktan beklentilerin farklılaşmasının, kardeşler arasındaki ilişkinin niteliğini olumsuz etkileyebilecek bir unsur olabileceği düşünülmektedir.

AİLE SİSTEMLERİ TEORİSİ

Aile Sistemleri Teorisi'nde ailenin tüm üyeleri aile sisteminin bir parçasıdır ve her birinin kendi görev ve sorumlulukları bulunmaktadır (Minuchin, 1974). Aile içindeki her bir birey diğeriyle ilişki içerisinde ve aile bu ilişkiler bütününden oluşmaktadır. Bazen aile içindeki düzen ve her bir alt sistem ilişkisi çeşitli sebeplerden ötürü bozulabilmektedir. Bu bozulmanın sebeplerinden biri olarak ebeveynleşme gösterilebilir. Sağlıklı ailelerde ebeveynleşme örüntüleri, farklılaşan yaşam olaylarına uyum sağlamak olarak görülürken sağlıksız ailelerde ise değişikliklere yönelik uyum sağlanamadığı, ailenin ihtiyaçlarının göz ardı edildiği, sınırların belli olmadığı, işlevsiz bir aile sistemi şeklinde ortaya çıkmaktadır (Hooper ve Wallace, 2010).

Ebeveynleşmede aile sistemi içindeki görevler ve sorumluluklar dengesinin değişmesi söz konusudur çünkü anne/baba kendi görevlerini yerine getirmediği ya da getiremediği için bakım verme, ekonomik katkı sağlama, duygusal anlamda destek olma gibi görevlerin tamamlanması çocuktan beklenmektedir (Abraham ve Stein, 2013; Byng-Hall, 2008; Chase, 1999; Cho ve Lee, 2019; East, 2010; Jelastopulu ve Tzoumerka, 2013; Jurkovic ve ark., 2001; Yola Çetin ve ark. 2023). Ebeveynleşme geçmişi olan kişiler, kendi çocuklarıyla da benzer ilişkiler içerisinde olmakta, çocuklarına karşı anne babalarının onlara davrandıkları şekilde davranmaktadırlar (Byng-Hall, 2008). Türkiye'de anneler ve kızlarıyla gerçekleştirilen bir çalışmada (Özbiler, 2022) benzer bulgular elde edilmiştir. Anneler için geçmişte ebeveynleşme yaşantıları arttıkça şimdiki zamanda kız çocuklarının ebeveynleşme uygulamaları artmaktadır. Yıkıcı ebeveynleşme geçmişi olan annelerle yapılan bir çalışmada ise (Nuttall ve ark., 2012) annelerin bebeklerine daha az sıcak tepkiler verdikleri ve bebeklerinden gelen ipuçlarını yakalayamadıkları tespit edilmiştir. Aile sisteminin devamlılığı, dengenin bozulmaması için çocuk kendisine yüklenen sorumlulukları yerine getirmeye çalışmaktadır ancak bu sefer de kendi ihtiyaçları geri planda kaldığından, yetişkinlik döneminde karşılanmayan ihtiyaçlarını kendi çocuklarından talep etme olasılığı yüksek olmaktadır.

Aile sistemi sadece ebeveyn-çocuk ilişkisini kapsamaz. Aile içindeki tüm üyelerin birbirleriyle ilişkisinden, etkileşiminden oluşur. Bu sebeple sistemin düzgün işleyebilmesi için kardeş ilişkileri de önem kazanmaktadır. Bu durum kardeşlik alt sistemini de şüphesiz değiştirecektir. Ebeveyn-çocuk alt sisteminde sorumluluk çoğunlukla

ebeveyn üzerindedir. Kardeş alt sistemi ise çoğunlukla ortak deneyimlerden ve etkileşimlerden oluşmaktadır (Borchet ve ark., 2020). Bu etkileşimler dengesiz bir hal aldığına kardeşler arasındaki bağı olumsuz etkileceği düşünülmektedir.

EBEVEYNLEŞME VE KARDEŞ İLİŞKİLERİ

Kardeşin doğumuyla başlayan kardeş ilişkileri, uzun süreli olmakla birlikte zaman içerisinde değişiklik gösterebilmektedir (Borchet ve ark., 2020). Ebeveynin olmadığı veya çocuklarını ihmal ettikleri durumlarda kardeşlerle olan ilişki daha da önemli hale gelmektedir (Byng-Hall, 2008). Aile içi çatışmaların ve problemlerin olduğu durumlarda kardeşler birbirlerine destek sağlayabilmektedir. İlerleyen yıllarda yetişkin bireyler, kardeşleriyle olan ilişkilerini birbirlerine olan desteklerinden ötürü daha olumlu şekilde görebilmektedir (Gilligan ve ark., 2020). Başka bir açıdan bakıldığında ise ebeveynleşen çocuklar aile içindeki sorumluluklardan dolayı kendi gelişimlerini geri plana atmak durumunda kalmaktadır (Castro ve ark., 2004, Minuchin, 1974). Örneğin akranlarıyla vakit geçirmek, sosyalleşmek gibi eylemler ebeveynleşen çocuk için mümkün görünmemektedir. Ancak kardeşlerle etkileşimde olmak, akranlarla etkileşimde olamamanın eksikliğini kapatabilmektedir (Borchet ve ark., 2020). Diğer bir yönüyle, kardeşler arasındaki ilişkinin sağlıklı ve destekleyici olmasının, ebeveynleşmenin yıkıcı etkilerine karşı koruyucu olacağı düşünülmektedir (Peris ve Emery, 2005). Hatta madde kullanımının normal karşılandığı ve çocukların da madde kullandığı ailelerde, ebeveyn tarafından ihtiyaçların karşılanmamasından kaynaklı kardeşler birbirlerine destek sağlamaktadır (Hedges, 2012).

Ailelerde genellikle ebeveynleşme yaşı daha büyük olan çocukta sıklıkla görülmektedir (Chen ve Panebianco, 2020). Büyük çocuktan ev işlerine katkıda bulunması, ebeveynle araçsal ve duygusal desteği beklenirken aynı zamanda kendinden küçük -arada yaş farkı az olsa bile- kardeşleriyle ilgilenmesi istenmektedir. Ebeveyn daha büyük olan çocuğa pek çok sorumluluk yüklerken, diğer çocuklar bu görevlerden muaf tutulabilmektedir. Hatta bazı durumlarda çocuklarına tarafı yaklaşan ebeveynler, bir çocuğu dışlarken diğerine bariz şekilde alaka gösterebilmektedir. Özellikle diğer kardeşine/kardeşlerine kıyasla dışlanan, daha fazla görev üstlenen çocuk için ve kardeşleriyle olan ilişkisi için olumsuz sonuçlar ortaya çıkabilmektedir.

Ebeveynleşme kavramı her ne kadar çocuğun bakım alması gereken konumdan bakım veren konumuna gelmesi olarak görülse de ebeveynleşme yalnızca anneye ve babaya karşı gerçekleşmemektedir. Ebeveynleşen çocuk bakım davranışlarını ailedeki diğer üyelere karşı da sergileyebilmektedir (Byng-Hall, 2008). Borchet ve arkadaşlarının (2021) ergenlerle yaptıkları çalışmada ebeveynle ve kardeşe karşı hem duygusal hem de araçsal ebeveynleşme incelenmiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre ebeveynle karşı duygusal ebeveynleşme daha fazla olmakla birlikte katılımcıların kardeşlerine karşı da duygusal ebeveynleşme deneyimledikleri bulunmuştur. Çalışmada duygusal ebeveynleşmenin aksine araçsal ebeveynleşmenin kardeşlere karşı daha fazla deneyimlendiği tespit edilmiştir. Aile içi görev dağılımını adaletsiz bulan küçük bir kısım dışında katılımcıların çoğu üstlenmiş oldukları bakım verme rollerinden memnun olduklarını belirtmektedir. Bakım verme davranışlarının memnuniyetle karşılanmasında mevcut katılımcıların kültürlerinin etkili olduğu söylenebilir.

Kültürün ebeveynleşmeyi desteklediği toplumlarda ebeveynleşme etkilerinin olumlu olmasının bu sonuçtaki payı yadsınamaz (Byng-Hall, 2008; East, 2010). Polonyalı ergenlerle yapılan bir çalışmada (Polomski ve ark., 2021) hem ebeveynle hem kardeşe yönelik duygusal ve araçsal ebeveynleşmesi olan ergenlerin aile içindeki rollerinden memnun olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca kız çocuklarında ebeveyn odaklı duygusal ebeveynleşmenin ve kardeş odaklı araçsal ebeveynleşmenin daha yüksek olmasının da yine kültür etkisinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Çalışma bulgularındaki önemli bir ayrıntı ise kız ergenlerin ebeveynle yönelik daha yüksek duygusal ebeveynleşmesi varken erkek ergenlerin ebeveynle yönelik daha çok araçsal ebeveynleşmelerinin olması ve aile içindeki rollerinden kızlara kıyasla daha memnun olmalarıdır. Bu bulguya bakıldığında, kültürel normların ve toplumsal cinsiyet kalıplarının aile yapısına yansımaları söz konusudur.

Türkiye’de geleneksel olarak kız çocuklardan çoğunlukla ev işlerine katkı sağlaması ve aile üyelerine duygusal destek vermesi beklenirken erkek çocuklar için bu beklenti çok daha düşüktür. TÜİK’in (2023) Türkiye Çocuk Araştırması, 2022 verilerine göre son bir haftada en az bir ev işi yapan çocukların oranı 5-17 yaş grubu çocuklar için %52,5 olarak belirtilmektedir. Bu araştırmadaki en önemli nokta ev işinin türü ve cinsiyete yönelik oranlardır. Elde edilen verilere göre en çok yapılan ev işi türleri arasında yer alan “ev için alışveriş yapmak” erkek çocuklarda %42,5 iken kız çocuklarda %36,1 oranındadır. Diğer ev içi işlere bakıldığında; bulaşık yıkamak veya evi temizlemek, yemek pişirmek, çocuklara bakmak ve çamaşır yıkamak iş türlerinin sırasıyla kız çocuklarda %36,2, %24,9, %17,7 ve %15,5 iken erkek çocuklarda ise sırasıyla %10,6, %10,2, %8,7 ve %3 olduğu görülmektedir. Bu oranlardan yola çıkarak ev işlerinde kız çocuklarının aktif rol almak durumunda kaldığı, kardeşlerine bakım vermek zorunda olduğu, erkek çocuklarının ise ev işlerinden ve kardeşle ilgilenmekten ziyade dışarıdan alışveriş yapmasının teşvik edildiği yorumu yapılabilir.

Ebeveynleşmenin sadece anneye veya babaya karşı olmadığı, diğer aile üyelerini de kapsadığı bilinmektedir (Byng-Hall, 2008; Lutman, 2019). Ebeveynleşme görülen çocuklarda bakıma ihtiyacı olan aile üyelerinin özellikle de hasta bir kardeşin olması beklenmedik bir durum değildir. Bazen de çocuğun hasta veya engelli kardeşine bakım vermesi beklenmektedir (Chase, 1999). Bu tarz durumlarda ebeveynlerin tutumları kardeşler arasındaki ilişkide belirleyici rol oynamaktadır. Ebeveynin hasta olan kardeşe normal gelişim gösteren kardeş arasında farklılaşan tutumları kardeşler arasındaki ilişkiyi etkilemektedir (Rivers ve Stoneman, 2008). Sosyal destek yüksek olduğunda bireylerin stres düzeyleri daha düşük olmaktadır ve otizmlili kardeşleriyle olan ilişkilerine yönelik tutumları da olumludur (Tomeny ve ark., 2016). Ebeveynle birlikte engelli kardeşinin bakım sorumluluğunu üstlenen kardeşin, bu süreçte üstlendiği sorumluluklar bir şekilde telafi edilmesi veya ihtiyaçlarının karşılanması, gelecekte ebeveyn yerine engelli kardeşine bakma rolünü üstlenmesini kolaylaştırmaktadır (Avieli ve ark., 2019). Ayrıca ebeveyn ile normal gelişim gösteren çocuk arasındaki ilişkinin kalitesi, kardeş odaklı ebeveynleşme ile kardeş ilişkisi kalitesi arasındaki ilişkiye aracılık etmektedir (Lecciso ve ark., 2025). Bir diğer çalışma (Murrin ve ark., 2021) bulgularına göre, otizmlili kardeşi olan üniversite öğrencilerinde, kardeşe ilişkin kaygıların ebeveynle paylaşılması kardeş odaklı ebeveynleşmenin olumlu etkilerini artırmaktadır. Ancak kardeşe yönelik sorumluluklar fazla olduğunda, bu kaygıları ebeveynle çok fazla paylaşıyor olmak kardeş ilişkilerine zarar vermektedir. Her ne kadar Türkiye’de kardeşine bakım vermek durumunda kalan çocuklara dair istatistik bulunmasa da TÜİK 2024 yılı İstatistiklerle Çocuk verilerine göre, özel eğitim alan öğrencilerin, örgün eğitim alan öğrencilerin yaklaşık %31’lik bir kısmını kapsadığı tespit edilmiştir (TÜİK, 2025). Özel gereksinimli çocuğu olan ailelerde, bakım sorumluluğunun üstlenilmesinde sağlıklı gelişim gösteren çocukların aktif rol alması ve kardeşe yönelik ebeveynleşme ihtimali şaşırtıcı olmayacaktır.

Aile içinde sorumluluk almanın, gerektiğinde annenin ve babanın yükümlülüklerini yerine getiriyor olmanın bazı durumlarda olumlu etkileri olmaktadır (Byng-Hall, 2008). Fitzgerald ve arkadaşlarının (2008) yaptığı çalışmada kardeşe karşı ebeveynleşme ile psikososyal uyumsuzluk arasında negatif ilişki tespit edilmiştir. Kardeşe ilgilenmek, bakım vermiş olmak psikososyal uyum için kişiye destek sağlamaktadır. Otizmlili kardeşi olan yetişkinlerle yapılan bir çalışmada (Tomeny ve ark., 2017) kardeşe yönelik ebeveynleşmenin olumlu kardeş ilişkilerini yordadığı tespit edilmiştir. Çocukluk döneminde kardeşine karşı ebeveynleşme davranışları olan kişiler, yetişkinlik dönemlerinde otizmlili kardeşleriyle iyi ilişkilere sahip olmaktadır. Buna rağmen ebeveynle yönelik ebeveynleşmesi olan yetişkinlerin otizmlili kardeşlerine bakmakla ilgili isteklerinin daha az olduğu bilinmektedir. Benzer bir çalışmada (Nuttall ve ark., 2018) otizmlili kardeşi olan yetişkinlerin ebeveynleşmeden algıladıkları yararlarından, kardeşe veya ebeveynle karşı ebeveynleşme davranışlarının gelecekte kardeşine bakmakla ilgili niyetini yordaması incelenmektedir. Bu çalışmanın bulgularına göre anne-baba odaklı ebeveynleşmeden algılanan yarar daha az olduğu için gelecekte otizmlili kardeşe bakma niyeti de daha az olmaktadır. Otizmlili kardeşin olmasından algılanan faydanın ebeveynleşme ve toplum yanlısı davranışlar üzerindeki düzenleyici etkisine bakılan bir çalışmada (Beffel ve Nuttall, 2020) katılımcıların algıladıkları fayda düşük olduğunda kardeş odaklı ebeveynleşme ile toplum yanlısı davranışlar arasında negatif ilişki tespit edilmiştir. Buna rağmen algılanan fayda yüksek olduğunda kardeş odaklı ebeveynleşme ve toplum yanlısı davranışlar arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Ebeveynleşme ve sosyal destek ilişkisinin araştırıldığı bir çalışmada (Tomeny ve ark., 2016) ise kardeş odaklı ebeveynleşmesi ve sosyal desteği daha düşük düzeyde olan katılımcıların, otizmlili olan kardeşlerine karşı daha az olumlu tutum sergilediği bulunmuştur. Kardeş ilişkisinin aracı değişken olarak incelendiği bir çalışmada (Borchet ve ark., 2020) ise ebeveynleşme ve benlik saygısı ilişkisine bakılmıştır. Çalışmada katılımcıların ebeveynleşmeden algıladıkları fayda ile kardeş ilişkileri kalitesi arasında anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Ayrıca araştırma bulgularına göre kardeş ilişkileri kalitesi arttıkça katılımcıların benlik saygıları da artmaktadır. Bu bulgulara göre ebeveynleşmeden algılanan fayda ebeveynleşmenin olumsuz etkilerine karşı koruyucu bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır.

Türkiye’de ergenlerle yapılan bir çalışmada (Bayram ve Gündüz, 2021) ergenin ebeveynleşmeden algıladığı yararın anne ve baba ile olan olumlu ilişkileri yordadığı, ebeveyn ve ergen olumlu ilişkisinin de kardeşlerle olan olumlu ilişkiyi yordadığı tespit edilmiştir. Bu bulgudan hareketle ebeveynleşmeden algılanan fayda ile olumlu kardeş ilişkileri arasında pozitif bir ilişki olduğu söylenebilir. Kardeş odaklı ebeveynleşmesi olan yetişkinlerde ebeveynleşmeden algılanan fayda yüksek olduğunda psikolojik belirtilerin düzeylerinin daha düşük olduğu bilinmektedir (Köyden ve Uluç, 2018). Benzer şekilde üniversite öğrencileriyle yapılan başka bir çalışmada (Uluç ve Köyden, 2022) ebeveynleşmeden algılanan fayda ile psikolojik belirtiler arasında negatif yönde ilişki tespit edilmiştir. Ayrıca çocuklukta kardeş odaklı ebeveynleşmesi olan yetişkinlerin kendi çocuklarıyla daha olumlu ebeveyn çocuk ilişkileri olabilmektedir (Yıldırım, 2023). Ebeveynleşme ile depresyon, kaygı, stres gibi psikolojik belirtilerin araştırıldığı bir çalışmada (Karataş ve Gündüz, 2021) kardeş ilişkilerinin olumlu ve algılanan faydanın yüksek olmasının psikolojik semptomların görülme ihtimalini azalttığı bulunmuştur. Söz konusu çalışmaların

ortaya çıkardığı sonuçlar, ebeveynleşme ve kardeş ilişkilerine dair yapılacak değerlendirmelerde önemli bir çerçeve sunmaktadır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu derleme çalışmasında aile içi rol değişimi olarak da adlandırılabilir ebeveynleşme kavramı, olumlu ve olumsuz sonuçları, olası sebepleri, bireysel ve ilişkisel düzeyde etkileri ve aile dinamikleri bağlamında incelenmiştir. Benzer şekilde Türkiye’de ebeveynleşmeyi kuramsal çerçevede tartışan, ebeveynleşme için risk faktörleri ile olumlu ve olumsuz etkilerini içeren derleme çalışmaları bulunmaktadır (Akün, 2017; Işık, 2025). Bu makalede ise farklı olarak ebeveynleşme olgusu, özellikle literatürde görece az çalışılan kardeş ilişkileri bağlamında ele alınmıştır. Ayrıca çocuklukta ebeveynleşmenin çocuk istismarına evrilebileceği durumlar tartışılmıştır. Hem çocuk ve ergenlerle hem yetişkinlerle yapılan ebeveynleşme çalışmaları göstermektedir ki ebeveynleşme olgusu, ebeveynleşme türü, cinsiyet, ebeveynlerin farklılaşan tutumu, ebeveynleşmeden algılanan yarar vb. birçok değişkene göre farklı sonuçlar üretmektedir.

İçinde doğup büyüdüğü aile insanı pek çok açıdan etkilemektedir. Aile ilişkileri bağlanma, romantik ilişkiler, psikolojik rahatsızlıklar, başarılı olma vb. pek çok konuda kendine çalışma alanı bulmuştur. Aile ilişkileri denildiğinde literatür çoğunlukla ebeveyn-çocuk ilişkisine odaklanmaktadır. Sağlıklı ailelerde ebeveynlerin çocuklara karşı tutumları olumlu ve destekleyici olduğunda çocuğun gelişimi için de katkısı olmaktadır. Ayrıca ebeveyn-çocuk ilişkisinin olumlu olması kardeşler arasındaki ilişkinin de olumlu olmasını etkilemekte birlikte kardeşler arasında kıskançlık ve farklılaşan ebeveyn tutumu algılarının daha düşük olmasına neden olmaktadır (Bayram ve Gündüz, 2021). Yalnızca çocuklukta değil yetişkinlik döneminde de ebeveynlerden ve çevreden sağlanan sosyal desteğin ebeveynleşmeye karşı koruyucu olduğu, olumsuz sonuçları hafiflettiği bilinmektedir (Yola Çetin ve ark., 2023).

Ne yazık ki ebeveynler her zaman üstlerine düşen görevleri yerine getirmemekte veya getirememektedir. Kimi ailelerde annenin ve babanın sorumlulukları çocuğun üstüne kalabilmektedir. Ailedeki yetişkinlerin sorumluluklarını yüklemek zorunda kalan çocuk için ebeveynleşme süreci başlamaktadır. Çoğunlukla ev işlerini yapmak, aile üyelerine bakım vermek, para kazanmak gibi fiziksel ve maddi olarak aileye katkıda bulunan çocuk bazı ailelerde ise arabuluculuk yapmak, ebeveynlere duygusal destek sağlamak gibi duygusal yükümlülüklerle de sahiptir (Jelastopulu ve Tzoumerka, 2013; Jurkovic, 1997; Peris ve ark., 2008). Sorumlulukların el değiştirmesinden kaynaklı aile içindeki bu rol değişimi aile ilişkilerini derinden etkilemektedir. Yalnızca ebeveyn ve çocuk arasında değil, ailedeki diğer çocukların da kendi aralarında ilişkileri bu rol değişiminden payına düşeni almaktadır.

Ebeveynleşen çocuk hem ebeveyninin hem kardeşlerinin ihtiyaçlarını kendi ihtiyaçlarının önüne koymaktadır (Hooper, 2007). Yaşına uygun olmayacak şekilde sorumluluk almak zorunda kalmanın birçok olumsuz sonuçları olmaktadır (Castro ve ark., 2004; Champion ve ark., 2009; Earley ve Cushway, 2002; Jurkovic, 1997; Peris ve ark., 2008; Schier ve ark., 2015; Wells ve Jones, 1998). Olumsuz sonuçlara vurgu yapan çalışmaların aksine ebeveynleşme davranışlarının olumlu etkilerine dair çalışmalar da mevcuttur (Byng-Hall, 2008; Earley ve Cushway, 2002; Fitzgerald ve ark., 2008; Stein ve ark., 2007; Tomeny ve ark., 2016). Literatürde ebeveynleşme olgusunun etkilerine dair farklı bulguların olması, ebeveynleşmenin nedenleri ve sonuçları üzerinde araştırma yapmak dışında ebeveynleşme kavramının farklı bağlamlarda incelenmesi gerektiğine dair ipucu sunmaktadır. Olumlu ya da olumsuz sonuçlar elde edilmesinin sebebi başlı başına ebeveynleşme davranışları olmayabilir. Belki de ebeveynleşmeden çok ebeveynleşmenin düzeyine yönelik daha çok araştırma yapılması faydalı olacaktır. Ebeveynleşmenin hangi koşullarda yaşandığı, ne kadar sürdüğü, kaç yaşlarında başladığı gibi değişkenlerle çalışmak da bu kavramın anlaşılmasına katkı sağlayacaktır.

Önemli bir nokta, ebeveynleşmenin gerçekten olumlu çıktılarını olup olmadığı sorusudur. Her ne kadar bu derleme içerisinde ebeveynleşme araştırmalarından elde edilen olumlu veya daha az olumsuz bulgular, olumlu sonuçlar olarak bahsedilse de ebeveynleşmeden algılanan faydanın (Bayram ve Gündüz, 2021; Borchet ve ark., 2020; Karataş ve Gündüz, 2021; Köyden ve Uluç, 2018; Uluç ve Köyden, 2022), algılanan adaletin (Black ve Sleigh, 2013; Cho ve Lee, 2019; Jelastopulu ve Tzoumerka, 2013; Uluç ve Köyden, 2022), farklılaşan ebeveyn tutumunun (Bayram ve Gündüz, 2021; Rivers ve Stoneman, 2008) ve sosyal desteğin (Byng-Hall, 2008; Chase, 1999; Jurkovic, 1997; Murrin ve ark., 2021; Tomeny ve ark., 2016; Yola Çetin ve ark., 2023) ebeveynleşmenin olası sonuçları üzerinde oldukça etkili olduğu bilinmektedir. Ailesi tarafından destek gören, gereğinden fazla yetişkin sorumlulukları üstlenmiş olsa da bu görevleri yerine getirmesinden dolayı takdir edilen, aile içinde diğer kardeşleriyle hemen hemen aynı şekilde muamele gören bir çocuk için ebeveynleşmeyi travmatik bir deneyim olarak görmek belki de doğru bir yaklaşım değildir. Burada daha çok mecburiyetten kaynaklı çocuğun ailesine destek olması, aile içinde aktif bir rol alması söz konusu olabilmektedir. Ebeveyn ve çocuk arasında karşılıklı bu

destek, aile içi yardımlaşma olarak adlandırılabilir ve aile ilişkilerinin daha iyi olmasına olanak sağlayacaktır. Ayrıca üstlenilen sorumlulukların yerine getirilmesiyle çocuğun beceri kazanması veya beceri kazanmasına izin verilmesi yüksek benlik saygısı (Borchet ve ark., 2020; Say ve Dağ, 2023) gibi olumlu etki olarak adlandırılabilir sonuçlar doğurmaktadır. Bu sebeple olumlu sonuçlardan bahsederken, bu sonuçların doğrudan ebeveyn rolü üstlenmekle, çocuklukta ebeveynleşmeyle alakalı olup olmadığı dikkatli bir şekilde değerlendirilmelidir.

Ebeveynleşme yetişkin rollerini üstlenme, annenin ve babanın sorumluluklarını üstüne alma şeklinde gerçekleşmektedir. Ebeveynleşmenin kendini aynı zamanda eşin yerine geçme olarak da göstermesi büyük bir problemdir (Byng-Hall, 2008; Chase, 1999; Jurkovic, 1997). Eşlerin birbirlerine yeterli duygusal desteği sağlamaması, eşler arasında problemler olması, boşanmış veya bekar ebeveyn olma gibi durumlarda eşe yönelik bazı beklentilerin çocuktan talep edildiği görülebilmektedir (Byng-Hall, 2008; Cho ve Lee, 2019; Jurkovic ve ark., 2001). Çocuğundan eşinin yerine geçmesini talep eden ebeveyn, çocuğundan sadece eşinden elde edemediği duygusal destek için değil aynı zamanda cinsel ihtiyaçları için de talepte bulunabilmektedir (Byng-Hall, 2008; Chase, 1999; Jurkovic, 1997). Ebeveynleşme davranışlarına engel olmak çoğu zaman mümkün görünmese de aile içi cinsel istismar gibi yıkıcı ve tehdit edici boyutlara gelmemesi için bu alanda çalışmalar yapılmalı ve önleyici tedbirler belirlenmelidir. Bu aşamada ailelere ve çocuklara ebeveynleşmeyle ilgili bilgilendirme yapılması, okullarda öğrencilerin bu konuda eğitilmesi, özellikle aile içi cinsel istismar sorununa karşı müdahale programları geliştirilmesi çocuk ve aile sağlığı açısından koruyucu olacaktır.

Ebeveynleşme çocukların yaşlarının üstünde sorumluluklar üstlenmesini içermektedir. Bu sebeple pek çok olumsuz çıktısı olabilmektedir. Ancak çocuklara sorumluluk verilmesi uygun koşullarda ve uygun düzeylerde olduğunda, çocuklar aldıkları görevler için takdir edildiklerinde gelişimlerine katkı sağlamaktadır (Byng-Hall, 2008; Jurkovic, 1997). Kardeş ilişkileri bağlamında bakıldığında evin büyük çocuğuna daha fazla sorumluluk verilmesi kaçınılmazdır. Yaşı itibarıyla kendinden küçük kardeşlerinden daha fazla beceriye sahip olması, büyük çocuğa verilen görevleri artıracaktır. Genellikle aile içinde ebeveynleşme örüntülerinin çoğunlukla büyük çocuklarda görülmesi bu açıdan şaşırtıcı değildir (Chen ve Panebianco, 2020). Ancak unutulmaması gereken bir nokta aile içindeki dengenin gözetilmesidir. Diğer kardeşlere gelişimsel dönemleriyle uygun olacak şekilde görevler verilmesi onların becerilerini geliştirirken, doğal süreçte daha çok görev yüklenen büyük çocuğun da ebeveynlerinin adil davrandığına dair inancını güçlendirecektir. Burada önem arz eden bir diğer nokta da çocuklara verilen görevlerin sebeplerini açıklamaktır. Kimi ailelerde kardeşler arasında yaş farkı oldukça az olmaktadır. Bu durumda büyük olan çocuk için görev dağılımını anlamak zor olabilir. Bu sebeple çocuklara sorumluluk ve görev verilirken, görevlerin yaşa ve becerilere uygun şekilde verildiği, küçük kardeşe verilen daha hafif sorumlulukların sebebinin, küçük kardeşin becerilerinin henüz yeterince gelişmemesinden kaynaklandığı, bu görevlerin verilmesindeki amacın çocuğu geliştirmek, yeteneklerini artırmak olduğu gibi basit ve kolay anlaşılır açıklamalar yapmak algılanan adaletin yüksek olmasını ve olası olumsuz sonuçların engellenmesini sağlayacaktır.

Ebeveynleşme yaşantıları göz önünde bulundurulduğunda üst kuşakların benzer örüntüleri yaşamış olduğu düşünülebilir. Üstelik bu örüntüler kimi ailelerde çocuklukla sınırlı kalmayarak yetişkinlik dönemlerinde de devam edebilmektedir (Yola Çetin ve ark., 2023). Çocuklukta ebeveynleşme örüntüleri olan yetişkinlerin kendi çocuklarıyla da bu örüntüleri devam ettirebildikleri, ebeveynleşmenin kuşaktan kuşağa aktarıldığı bilinmektedir (Boszormenyi-Nagy ve Spark, 1973; Özbiler, 2022). Ebeveynin ihtiyaçlarını karşılamaya çalışan çocuk yetişkin olduğunda da bu örüntüyü sürdürmek durumunda kalabilir, özellikle de ebeveynin yaşlanmasıyla ya da hayattaki farklı sorumluluklarla birlikte ebeveynleşme daha kompleks bir hale gelebilir. Kişi bu durumda kendi ihtiyaçlarını karşılamak için çocuklarına dönecektir. Bu sebeple ebeveynleşme geçmiş olan yetişkinlere farkındalık kazandırmak, aile sistemlerini dengede tutabilmek için önem teşkil etmektedir. Farkındalığı olan bir birey kendi çocuklarından büyük taleplerde bulunmayacak, çocuklarının gelişimlerini ketleyecek ya da onlara zarar verecek sorumluluklar yüklemeyecektir. Okullarda öğrenci velilerine ebeveynleşme hakkında bilgilendirme yapmanın, çocuklar üzerindeki etkilerinden bahsetmenin olası problemlerin önüne geçmek için basit ama etkili olacağı düşünülmektedir.

Kardeşin aile sistemi içinde yer alıyor oluşu, arkadaş ve akran ilişkilerine kıyasla önemini artırmaktadır. En uzun soluklu ilişki yaşanan kişilerden olan kardeşlerle ilişkiler görev ve sorumluluk dağılımından, aile içindeki yüklerden payına düşeni almaktadır. Kardeş ilişkilerini daha iyi anlamak için annelerin ve babaların çocuklarına karşı tutumları ve davranışları detaylı şekilde incelenmelidir. Kardeş ilişkileri dinamiklerini etkileyen ebeveynleşmenin hangi koşullarda nasıl gerçekleştiğini bilmek, ebeveyn tutumlarının etkisini araştırmak gelecek çalışmalar için önerilmektedir. Ayrıca Rohner'in (2021) kişiler arası kabul-ret kuramından yola çıkarak, ebeveynleşmenin kardeş kabul-reddi ile çalışılması literatüre katkı sağlayacaktır. Şüphesiz ebeveyn tutumu, kardeşlerin farklı sorumlulukları yükleniyor olması, çocuğun aileden kabul görüp görmediğine dair algısı gibi

etkenler kardeşler arasındaki ilişkiyi, kardeşlerin birbirlerini kabul etmesini veya reddetmesini etkileyecektir. Başka bir açıdan bakıldığında ise bireyin, yetişkinlikte de ebeveyn sorumluluklarını almak durumunda kalması, kendi anne babası tarafından ebeveyn rolünü çalması olarak da görülebilir. Kardeşle ebeveyn-çocuk ilişkisi kurulup ebeveynin dışlanmasına ya da ebeveynin kendini yetersiz hissetmesine sebep olabilir.

Ebeveynleşme ve kardeş ilişkileri çalışmalarına bakıldığında engelli kardeşe sahip bireylerle sıklıkla çalışmalar yapıldığı görülmektedir (Avieli ve ark., 2019; Beffel ve Nuttall, 2020; Lecciso ve ark., 2025; Murrin ve ark., 2021; Nuttall ve ark., 2018; Tomeny ve ark., 2016; Tomeny ve ark., 2017). Evde bakıma muhtaç birinin olması ebeveynleşmeyi artıran sebeplerden biridir ancak kardeşin bakımını üstlenmek için kardeşin hasta olması gerekmez. Bazen de kişiler kardeşlerinin bakımını üstlenmemiş olsa bile kardeşlerinin kendileri kadar sorumluluk yüklenmiyor oluşu kardeş ilişkilerini değiştirebilmektedir. Bu sebeple gelecek çalışmalarda özellikle bakıma muhtaç kardeşi olan bireylerle çalışmak yerine aile içinde farklı rolleri üstlenen kardeşlerle çalışmak faydalı olacaktır. Bakıma muhtaç kardeşle ilgilenmek veya bakıma muhtaç kardeşin olduğu bir ailede büyük sorumluluklar üstlenmek her ne kadar olumsuz olarak görülse de çocuklukta bu sebeple ebeveynleşen kişi gelecekte daha büyük sorumluluklar alma konusunda kendine daha güvenli olabilir. Ayrıca bakım ihtiyacı olan çocuğu bulunan ailelerde ebeveynin normal gelişim gösteren çocuğa yaşının üstünde sorumluluklar vermesi şart değildir. Normal gelişim gösteren çocuk, ailenin içinde bulunduğu zorluğu kavrayarak ailesine ya da bakıma muhtaç kardeşine destek olmak için bazı sorumlulukları kendiliğinden üstlenebilir. Bu sebeple sadece bakıma muhtaç çocuğu olan ailelerle değil tüm çocukların normal gelişim gösterdiği ailelerle çalışmak ebeveynleşme kavramını farklı boyutlarıyla ele almak için fırsat sunacaktır. Özellikle yaşları birbirine yakın kardeşlerle yapılacak ebeveynleşme çalışmaları ailelerin tutumlarına ve kardeş ilişkilerine ışık tutacaktır.

KAYNAKÇA

- Abraham, K.M. & Stein, C.H. (2013). When mom has a mental illness: Role reversal and psychosocial adjustment among emerging adults. *Journal of Clinical Psychology*, 69(6), 600-615.
- Akün, E. (2017). Çocukluktaki ebeveynleşme yaşantılarının özellikleri ve birey üzerindeki etkileri. *Nesne*, 5(10), 219-246.
- Avieli, H., Band-Winterstein, T., & Araten Bergman, T. (2019). Sibling relationships over the life course: Growing up with a disability. *Qualitative Health Research*, 29(12), 1739-1750.
- Bayram, F. & Gündüz, B. (2021). Ergenlerde ebeveynleşmenin algılanan yararı ile anne-baba ve kardeş ilişkileri. *Turkish Studies - Education*, 16(3), 1429-1451.
- Beffell, J. H. & Nuttall, A. K. (2020). Influences of parentification and benefit finding on prosocial behavior among typically developing siblings of individuals with autism spectrum disorder. *Research in Developmental Disabilities*, 104, 1-10.
- Black, B.T. & Sleigh, M.J. (2013). Relations among parentification, parenting beliefs, and parenting behavior. *Journal of Student Research*, 2(1), 52-57.
- Borchet, J., Hooper, L. M., Tomek, S., Schneider, W. S. & Debski, M. (2021). Parentification in Polish adolescents: A prevalence study. *Journal of Child and Adolescent Trauma*.
- Borchet, J., Lewandowska-Walter, A., Polomski, P., Peplinska, A. & Hooper, L. M. (2020). We are in this together: Retrospective parentification, sibling relationships and self esteem. *Journal of Family Studies*, 29, 2982-2991.
- Boszormenyi-Nagy, I. & Spark, G. M. (1973). *Invisible loyalties: Reciprocity in intergenerational family therapy*. New York, NY: Harper & Row.
- Burnett, G., Jones, R., Bliwise, N.G., & Ross, L.T. (2006). Family unpredictability, parental alcoholism, and the development of parentification. *American Journal of Family Therapy*, 34, 181-189.
- Byng-Hall, J. (2008). The significance of children fulfilling parental roles: Implications for family therapy. *Journal of Family Therapy*, 30, 147-162.
- Castro, D.M., Jones, R.A., & Mirsalimi, H. (2004). Parentification and the impostor phenomenon: An empirical investigation. *The American Journal of Family Therapy*, 32, 205-216.
- Champion, J. E., Jaser, S. S., Reeslund, K. L., Simmons, L., Potts, J. E., Shears, A. R. & Compas, B. E. (2009). Caretaking behaviors by adolescent children of mothers with and without a history of depression. *Journal of Family Psychology*, 23(2), 156-166.

- Chase, N. D. (1999). *Burdened children: Theory, research, and treatment of parentification*. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Chen, C. Y. & Panebianco, A. (2020). Physical and psychological conditions of parental chronic illness, parentification and adolescent psychological adjustment. *Psychology and Health*, 35(9), 1075-1094.
- Cho, A. & Lee, S. (2019). Exploring effects of childhood parentification on adult-depressive symptoms in Korean college students. *Journal of Clinical Psychology*, 75, 801-813.
- Cho, S., Glebova, T., Seshadri, G., & Hsieh, A. (2025). A phenomenological study of parentification experiences of Asian American young adults. *Contemporary Family Therapy: An International Journal*, 47(2), 275–287.
- Early, L. & Cushway, D. (2002). The parentified child. *Clinical Child Psychology and Psychiatry*, 7(2), 163-178.
- East, P. L. (2010). Children's provision of family caregiving: Benefit or burden? *Child Development Perspectives*, 4(1), 55-61.
- Fitzgerald, M. M., Schneider, R. A., Salstrom, S., Zinzow, H. M., Jackson, J., & Fossel, R. V. (2008). Child sexual abuse, early family risk, and childhood parentification: Pathways to current psychosocial adjustment. *Journal of Family Psychology*, 22(2), 320-324.
- Gilligan, M., Stocker, C. M., & Jewsbury Conger, K. (2020). Sibling relationships in adulthood: Research findings and new frontiers. *Journal of Family Theory & Review*, 12(3), 305-320.
- Hedges, K. E. (2012). A family affair: Contextual accounts from addicted youth growing up in substance using families. *Journal of Youth Studies*, 15(3), 257–272.
- Hooper, L.M. (2007). The application of attachment theory and family systems theory to the phenomena of parentification. *The Family Journal: Counseling and Therapy for Couples and Families*, 15(3), 217-223.
- Hooper, L. M., & Wallace, S. A. (2010). Evaluating the parentification questionnaire: Psychometric properties and psychopathology correlates. *Contemporary Family Therapy: An International Journal*, 32(1), 52–68.
- Işık, E. (2025). Parentification: Theoretical Framework, Risk Factors, and Psychosocial Outcomes. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 18(1), 368-381.
- İplikçi, A. B., & Şahin-Acar, B. (2019). Kim ebeveyn? 12-yaş çocuklarının ebeveynleşme davranışlarını yordayan etkenler. *Türk Psikoloji Dergisi*, 34(84), 1-18.
- Jelastopulu, E., & Tzoumerka, K.A. (2013). The effects of economic crisis on the phenomenon of parentification. *Universal Journal of Psychology*, 1(3), 145–151.
- Jurkovic, G. J. (1997). *Lost childhoods. The plight of the parentified child*. New York: Brunner-Routledge Publishers.
- Jurkovic, G. J., Jessee, E. H., & Goglia, L. R. (1991). Treatment of parental children and their families: Conceptual and technical issues. *American Journal of Family Therapy*, 19(4), 302–314.
- Jurkovic, B.G.J., Thirkield, A., & Morrell, R. (2001). Parentification of adult children of divorce: A multidimensional analysis. *Journal of Youth and Adolescence*, 30(2), 245-257.
- Kağıtçıbaşı, Ç. & Ataca, B. (2015). Value of children, family change and implications for the care of the elderly. *Cross Cultural Research*, 49(4), 374-392.
- Karataş, A., & Gündüz, B. (2021). Ebeveynleşme ile depresyon, kaygı, stres arasındaki ilişkide benliğin ayrımlaşmasının aracı rolü. *OPUS International Journal of Society Researches*, 18(Eğitim Bilimleri Özel Sayısı), 4453-4481.
- Köyden, D. ve Uluç, S. (2018). Ebeveynleşme ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkide cinsiyetin ve ebeveynleşmeden algılanan yararın rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 33(81), 28-38.
- Lecciso, F., Martis, C., Del Prete, C. M., Martino, P., Primiceri, P., & Levante, A. (2025). Determinants of sibling relationships in the context of mental disorders. *PloS one*, 20(4), e0322359.
- Lutman, V. (2019). The complex dynamics of childhood parentification. An overview of theory and research. J. Stala (Ed.). *In Families: Opportunities and challenges (157-194)*. The Pontifical University of John Paul II in Krakow Press.
- Minuchin, S. (1974). *Families and family therapy*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

- Murrin, M., Beffel, J. H. & Nuttall, A. K. (2021). The moderating role of self-disclosure among typically developing siblings of individuals with autism spectrum disorder. *Journal of Child and Family Studies*, 30, 364-374.
- Nuttall, A.K., Valentino, K., & Borkowski, J.G. (2012). Maternal history of parentification, maternal warm responsiveness, and children's externalizing behavior. *Journal of Family Psychology*, 26(5), 767-775.
- Nuttall, A. K., Coberly, B. & Diesel, S. J. (2018). Childhood caregiving roles, perceptions of benefits and future caregiving intentions among typically developing adult siblings of individuals with autism spectrum disorder. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 48, 1199-1209.
- Özbiler, Ş. (2022). Annenin Ebeveynleşme Geçmişi ile Kız Çocuklarının Ebeveynleşme Düzeyinde Benliğin Ayrımlaşmasının Farklılaştırıcı Rolü. Engin, E. & Beyzan-Çeliker, G. (Eds.). *Anneler ve Kızlar. Kadın Sorunları Uygulama ve Araştırma Merkezi (EKAM), Ege Üniversitesi Yayınları.*
- Peris, T. S., & Emery, R. E. (2005). Redefining the parent-child relationship following divorce: Examining the risk for boundary dissolution. *Journal of Emotional Abuse*, 5(4), 169–189.
- Peris, T. S., Goeke-Morey, M. C., Cummings, E. M., & Emery, R. E. (2008). Marital conflict and support seeking by parents in adolescence: Empirical support for the parentification construct. *Journal of Family Psychology*, 22(4), 633-42.
- Polomski, P., Peplińska, A., Lewandowska-Walter, A., & Borchet, J. (2021). Exploring resiliency and parentification in Polish adolescents. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(21), 11454.
- Rivers, J. W., & Stoneman, Z. (2008). Child temperaments, differential parenting, and the sibling relationships of children with autism spectrum disorder. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 38, 1740-1750.
- Rohner, R. P. (2021). Introduction to Interpersonal Acceptance-Rejection Theory (IPARTheory) and Evidence. *Online Readings in Psychology and Culture*, 6(1).
- Runyan, D., Wattam, C., Ikeda, R., Hassan, F., & Ramiro, L. (2002). Child Abuse and Neglect by Parents and Other Caregivers (From World Report on Violence and Health, P 57-86, 2002, Etienne G. Krug, Linda L. Dahlberg, et al., eds.–See NCJ-197425). Geneva: World Health Organization.
- Say, G., & Dağ, İ. (2023). Narsisizmde ebeveynleşmenin rolü: benlik saygısı ve kontrol odağının aracı etkisi. *AYNA Klinik Psikoloji Dergisi*, 10(3), 542-561.
- Schier, K., Herke, M., Nickel, R., Egle, U. T. & Hardt, J. (2015). Long-term sequelae of emotional parentification: A cross-validation study using sequences of regressions. *Journal of Child and Family Studies*, 24, 1307-1321.
- Schorr, S., & Goldner, L. (2023). "Like stepping on glass": A theoretical model to understand the emotional experience of childhood parentification. *Family Relations*, 72(5), 3029-3048.
- Stein, J. A., Rotheram-Borus, M. J. & Lester, P. (2007). Impact of parentification on long-term outcomes among children of parents with HIV/AIDS. *Family Process*, 46(3), 317-333.
- Tomeny, T. S., Barry, T. D. & Fair, E. C. (2016). Parentification of adult siblings of individuals with autism spectrum disorder: Distress, sibling relationship attitudes, and the role of social support. *Journal of Intellectual & Developmental Disability*. 1-12.
- Tomeny, T. S., Barry, T. D., Fair, E. C., & Riley, R. (2017). Parentification of adult siblings of individuals with Autism Spectrum Disorder. *Journal of Child and Family Studies*, 26(4), 1056–1067.
- Tompkins, T.L. (2007). Parentification and maternal HIV infection: Beneficial role or pathological burden? *Journal of Child and Family Studies*, 16(1), 108- 118.
- Türker, D., & Çimşir, E. (2025). The impact of fathers' overseas employment on left-behind children in Turkey: A phenomenological exploration. *Family Relations*, 74(2), 870-890.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2023). *Türkiye çocuk araştırması, 2022* (Yayın no. 49744).
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2025). *İstatistiklerle çocuk, 2024* (Yayın no. 54197).
- Uluç, S., & Köyden, D. (2022). Cinsiyete göre ebeveynleşmenin farklı boyutları arasındaki ilişkiler ve ebeveynleştirme boyutlarının psikolojik belirtileri yordama düzeyi. *Klinik Psikoloji Dergisi*, 6(3), 317-330.

- Valleau, M. P., Bergner, R. M., & Horton, C. B. (1995). Parentification and caretaker syndrome: An empirical investigation. *Family Therapy: The Journal of the California Graduate School of Family Psychology*, 22(3), 157-164.
- Van Loon, L. M. A., Van de Ven, M. O. M., Van Doesum, K. T. M., Hosman, C. M. H., & Witteman, C. L. M. (2015). Parentification, stress and problem behavior of adolescents who have a parent with mental health problems. *Family Process*, 56(1), 141-153.
- Wells, M. & Jones, R. (1998). Relationship among childhood parentification, splitting, and dissociation: Preliminary findings. *The American Journal of Family Therapy*, 26(4), 331-339.
- Wells, M. & Jones, R. (2000). Childhood parentification and shame-proneness: A preliminary study. *American Journal of Family Therapy*, 28(1), 19-27.
- World Health Organization. (2006). Preventing child maltreatment : a guide to taking action and generating evidence / World Health Organization and International Society for Prevention of Child Abuse and Neglect. World Health Organization.
- Williams, K. & Francis, S. E. (2010). Parentification and psychological adjustment: Locus of control as a moderating variable. *Contemporary Family Therapy*, 32(3), 231-237.
- Yıldırım, A. (2023). Ebeveynlerin çocukluk yaşantılarının çocukları ile ilişkisine etkisi. *KTO Karatay Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 4(2), 78-97.
- Yola Çetin, İ., Akçınar, B. & Hoşceylan Türkün, E. (2023). Evli bireylerin çocuklukta ebeveynleşme yaşantıları üzerine nitel bir araştırma. *The Journal of Academic Social Science*, 147(147), 408-446.